

Карло Коллоді

Пригоди Піноккіо

Карло Коллоді

Пригоди **ПІНОККІО**

1. Як майстрові Вишні, столяріві, трапилось поліно, що плакало й сміялося, мов дитя

Був собі колись...

– Король! – вигукнуть одразу мої маленькі читачі.

Ні, малята, ви помилилися. Був собі колись дерев'яний цурпалок. То було не якесь там диво дивне, а звичайнісіньке собі поліно. Такими взимку палять у грубі або в печі, щоб нагріти хату.

Не знаю, як воно сталося, але одного дня це поліно потрапило до майстерні дідуся на ім'я Антонію, правда, всі називали його майстер Вишня, бо кінчик носа в нього завжди був червоний і блискучий, мов та вишенька.

Нагледівши поліно, майстер Вишня дуже зрадів і задоволено потер руки.

– Це поліно потрапило до мене вчасно. Зроблю з нього ніжку для столика, – промовив він стиха сам до себе.

Як сказав, так і зробив. Не гаючись, схопив гостру сокиру, щоб обтесати з поліна кору. Але тільки зібрався цюкнути по ньому, та так і завмер, бо почув тонесенький благальний голосочок:

– Ой, не бийся, боляче!

Можете собі уявити, як здивувався майстер Вишня!

Витріщивши очі, він почав озиратися круг себе. Звідки ж цей тонесенький голосочок? Ніде нікого не видно. Зазирнув під верстак – нікого! Відімкнув шафу, яка завжди стояла замкнена: нікого! Подивився в кошик із стружками й тирсою – нікого! Відчинив двері майстерні й виглянув на вулицю – і там нікого немає. Стривай, а може?..

– Зрозуміло, – усміхнувся він, чухаючи потилицю. – Це мені просто почулося. Ану до роботи.

Знову взяв сокиру і з розмаху рубнув по цурпалку.

– Ой-ой, боляче! – жалісно вигукнув той самий голосочок.

Цього разу майстер Вишня просто скам'янів від подиву: вибалушив очі, роззявив рота, висолопив язика і став схожий на одну з тих фігур, якими прикрашають фонтани.

Трохи отямившись, він заговорив тремтячим голосом, усе ще затинаючись від страху:

– Звідки ж міг узятися голосочок, що сказав «ой-ой»? Тут нема ані душі. Хіба може дерево плакати і лементувати, як дитина? Просто неймовірно. Оцей цурпалок, звичайнісіньке поліно для грубки, як і багато інших. На ньому можна ще зварити горщик квасолі. Стривай! А може, у ньому хтось сховався? Ну що ж, тим гірше для нього. Ось я йому покажу!

Отак примовляючи, майстер Вишня схопив обіруч бідолашнє поліно і почав немилосердно гатити ним об стіну.

Зупинився, прислухався. Чи не чути, бува, знову того жалібного голосочка? Почекав дві хвилини – тихо, п'ять хвилин – тихо, десять хвилин – так само тихо.

– Зрозуміло, – сказав він, силкуючись усміхнутися і куйовдячи свою перуку, – мабуть, усе-таки голосок, що сказав «ой!», просто мені почувся. Ану до роботи!

А що страх його не минув, то він почав для сміливості наспівувати.

Відклавши сокиру, столяр узяв рубанок і заходився стругати поліно. Та тільки-но він пройшовся рубанком по дереву, як почув той самий голосок, що, давлячись від сміху, ледве вимовив:

– Облиш! Ти ж мене лоскочеш!

На цей раз бідний майстер Вишня гримнувся на підлогу, ніби його грім прибив. Коли він отямився і розплющив очі, то побачив, що сидить долі. Обличчя його перекосилось, а кінчик носа, завжди сизо-червоний, став темно-синім від великого страху.

2. Майстер Вишня дарує поліно своєму приятелеві Джеппетто, який хоче зробити з нього дерев'яну ляльку, що вміла б танцювати, фехтувати і перекидатися через голову

В цю мить у двері постукали.

– Заходьте, – сказав столяр, неспроможний звестися на ноги.

До майстерні ввійшов жвавий дідок на ім'я Джеппетто. Та всі сусідні хлопчакі дражнили його Мамалигою, бо його жовта перука кольором була дуже схожа на кукурудзяну кашу.

Джеппетто мав гарячий і дратівливий норов. Біда тому, хто назве його Мамалигою! Джеппетто одразу ставав лютий, як звір, і ніщо вже не могло його стримати.

– Добридень, майстре Антонію, – привітався Джеппетто. – Що це ви поробляєте на підлозі?

– Навчаю мурахів лічбі.

– Хай щастить вам у цьому!

– Що привело вас до мене, куме Джеппетто?

– Ноги!.. Знаєте, майстре Антонію, я прийшов до вас щось попросити, коли ваша ласка.

– Я до ваших послуг, – відповів столяр, зводячись на коліна.

– Сьогодні вранці я щось придумав.

– Що саме?

– Я надумав змайструвати дерев'яну ляльку. Таку, щоб уміла танцювати, фехтувати і перекидатися через голову. З цією лялькою я помандрую по світу заробляти собі на шматок хліба і склянку вина. Що ви на це скажете?

– Молодець, Мамалиго! – пискнув той самий голосок невідомо звідки.

Почувши, що його назвали Мамалигою, кум Джеппетто почервонів від люті, як перчина, і сердито спитав:

– Чому ви мене ображаєте?

– Хто вас ображає?

– Ви сказали на мене Мамалига.

– Це не я сказав.

– Виходить, я сам? А я знаю, що це сказали ви!

– Ні, не я!

– Ви!

– Ні!

– Так!

Розпалюючись дедалі більше, вони перейшли від слів до діла, вчепились один одному в чуба, дряпалися, кусались і душили один одного.

Коли бійка скінчилася, в руках у майстра Антоніо була жовта перука Джеппетто, а той тримав у зубах перуку столяра.

– Віддай мою перуку! – вигукнув майстер Антоніо.

– А ти віддай мою, і помиримося.

Діди, помінявшись перуками, потисли один одному руки і поклялися бути добрими приятелями довіку.

– Отже, куме Джеппетто, що ви хочете попросити в мене? – сказав столяр примирливо.

– Я хотів би попросити у вас підходяще поліно на ляльку. У вас знайдеться що-небудь таке?

Дуже задоволений, майстер Антоніо одразу підійшов до верстака, щоб узяти поліно, яке нагнало на нього стільки страху. Та тільки-но він простягнув поліно своєму приятелю, як воно виписнуло з рук і щосили вдарило бідного Джеппетто по тонких ногах.

– Ага! То оце так ви робите людям подарунки? Ви мене замалим не скалічили!

– Присягаюся, це не я.

– А хто? Може, я?

– Це все поліно.

– Знаю, що поліно. Але ж це ви кинули його мені на ноги!

– Я не кидав!

– Брехун!

– Джеппетто, не ображайте мене, бо скажу на вас Мамалига!

– Йолоп!

– Мамалига!

– Осел!

– Мамалига!

– Погана мавпа!

– Мамалига!

Почувши, що його втретє назвали Мамалигою, Джеппетто зовсім оскаженів, кинувся на столяра, і вони знову заходилися гамселити один одного.

Після битви у майстра Антоніо на носі з'явилося ще дві подряпини; а його приятель не дорахувався двох гудзиків на своїй куртці. Звівши таким чином рахунки, вони потисли один одному руки і поклялися бути щирими друзями довіку.

Джеппетто взяв поліно, подякував майстрові Антоніо і пошкандибав додому.

3. Повернувшись додому, Джеппетто робить ляльку і дає їй ім'я Піноккіо. Перші капості дерев'яного хлопчика

Джеппетто жив у підвальній кімнатці, віконце якої дивилося на сходи. Обставлена кімнатка була дуже бідно: кривий стілець, стареньке ліжко і блаженький стіл. У глибині кімнати виднівся камін, де горів вогонь. Але вогонь був намальований прямо на стіні, так само як і горщик, що весело пирхав хмаркою пари, хоч усе здавалося справжнім-справжнісіньким.

Повернувшись додому, Джеппетто, не гаючись, узявся за інструменти, щоб вирізати з поліна дерев'яного хлопчика.

– Яке ж ім'я йому дати? – спитав він сам себе. – Назву його Піноккіо. Це ім'я принесе йому щастя. Я знав одну сім'ю Піноккіо: батька звали Піноккіо, матір звали Піноккіо, і всіх дітей звали Піноккіо. І всім жилося добре. Найбагатший з них жебрав на вулиці.

Знайшовши ім'я для ляльки, Джеппетто заходився її робити. Вирізав спочатку чуба, потім обличчя, потім очі.

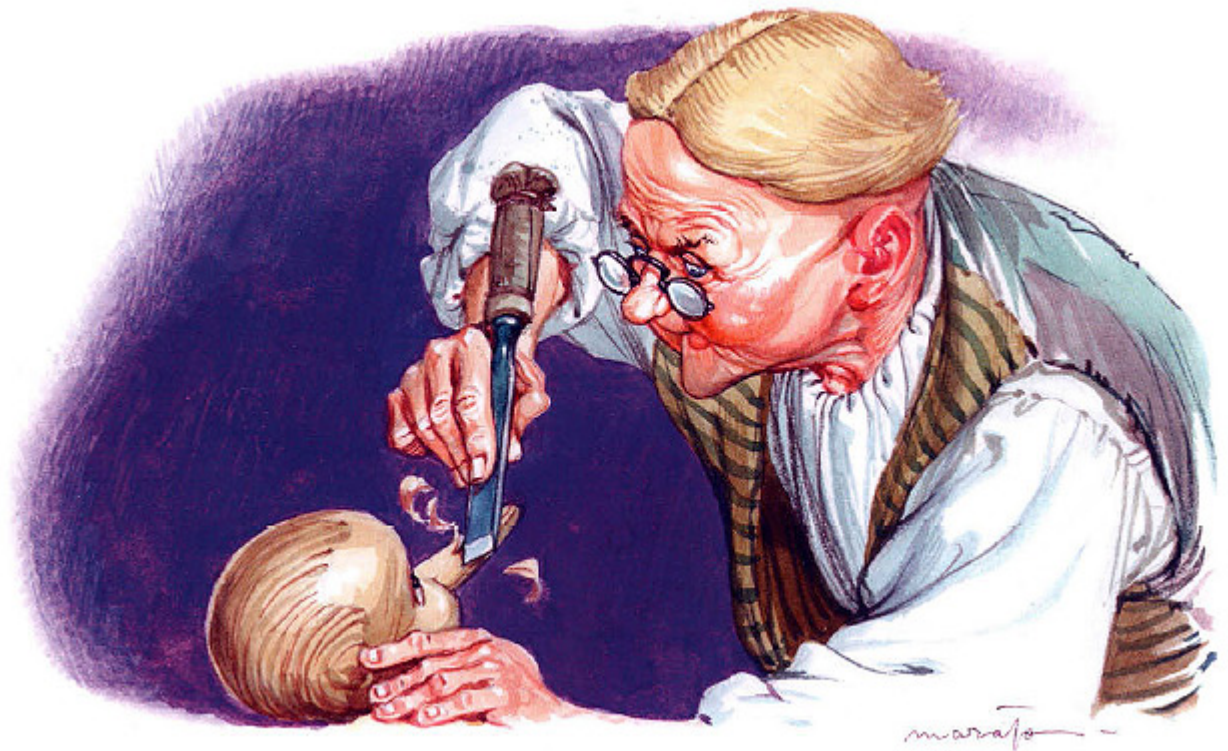
Уявіть, як він здивувався, побачивши, що очі кліпають і пильно-пильно на нього дивляться. Майстрові стало трохи моторошно, і він сердито спитав:

– Дерев'яні очиська, чого ви на мене витріщилися?

Ніякої відповіді.

Джеппетто взявся робити носа. Тільки-но вирізав, як ніс почав рости – ріс, ріс, ріс і за кілька хвилин став довжелезним носиськом.

Бідний Джеппетто спробував укоротити його. Та чим більше він обрізував і вкорочував цього нахабного носа, тим довший він ставав.

Після носа майстер вирізав рота. І як тільки він скінчив цю роботу, рот почав сміятись і перекривляти його.

– Не пустуй! – гримнув Джеппетто.

Ніякої відповіді.

– Годі, кажу тобі! – загрозово вигукнув майстер. Рот перестав сміятися, зате висунув язика. Джеппетто, щоб не псувати собі настрій, працював далі, не звертаючи уваги на все це.

Після рота він зробив підборіддя, далі шию, плечі, тулуб і руки.

Та ось Джеппетто закінчив руки і відчув, як хтось тягне в нього з голови перуку. Він поглянув угору і побачив свою жовту перуку в руках у дерев'яного хлопчика.

– Піноккіо!.. Зараз же віддай перуку.

Але Піноккіо натягнув перуку собі на голову і мало не задихнувся під нею.

Така нахабна поведінка дуже засмутила Джеппетто. Він мовив до Піноккіо:

– Ах ти, капоснику, ти ще весь не готовий, а вже не поважаєш свого батька! Негарно, хлопче, негарно! – і витер сльозу.

Лишилося зробити ноги. Коли Джеппетто їх вирізав, Піноккіо відразу стукнув його ногою в носа.

– Так тобі й треба, старий дурню! – сказав собі майстер. – Слід було подумати про це раніше. Тепер уже пізно.

Він узяв ляльку попідруки і поставив на підлогу, щоб навчити ходити.

Ноги в Піноккіо зовсім не згиналися в суглобах, і Джеппетто почав водити його за руку, навчаючи ступати крок за кроком.

Коли ноги стали пружними, Піноккіо пішов сам, а далі й побіг. Підскочив до дверей, вислизнув на вулицю й миттю зник з очей.

Бідний Джеппетто кинувся за ним слідом. Марно намагався він наздогнати дерев'яного хлопчика. Цей капосний Піноккіо біг величезними скоками, немов заєць, його дерев'яні ноги стукотіли по бруківці, неначе двадцять пар селянських дерев'яних черевиків.

– Держіть його! Держіть! – гукав Джеппетто.

Та люди на вулиці, побачивши дерев'яного хлопчика, що летів, мов арабський скакун, зупинялися на місці, витріщивши очі, і аж за животи бралися з реготу.

На щастя, нагодився карабінер, який почув увесь цей галас і подумав, що в когось утекло лоша. Він хвацько розкарячився посеред вулиці з твердим наміром зупинити втікача й повернути його хазяїнові.

Піноккіо, ще здалеку побачивши карабінера, який загородив собою всю вулицю, хотів був проскочити в того між ногами. Та йому не пощастило.

Карабінер умить схопив ляльку за носа (а той ніс ніби був для того й створений, щоб поліція мала за що хапати) і передав у руки Джеппетто. Старий одразу ж захотів нам'яти пустунові вуха. Та, на превеликий свій подив, не міг їх знайти в Піноккіо. І знаєте чому? Тому що, поспішаючи закінчити роботу, зовсім забув про вуха.

Тоді він узяв дерев'яного бешкетника за шию і повів назад, погрожуючи дорогою:

– Гайда додому. Там я з тобою поквитаюсь, будь певен.

У відповідь на це Піноккіо впав на землю і не схотів іти далі. Скоро навколо них зібралася юрба роззяв і нероб. Пішли всякі балачки. Один казав те, другий – інше.

– Бідний дерев'яний хлопчик, – казали одні, – він правильно робить, що не хоче додому. Цей грубіян Джеппетто приб'є його.

Інші зловтішалися:

– Цей Джеппетто тільки прикидається порядною людиною, а насправді він просто тиран. Особливо до дітей. Якщо віддати дерев'яного хлопчика йому на поталу, він розтрощить сердегу на друзки.

Врешті карабінер, наслухавшись таких розмов, відпустив на волю Піноккіо, а нещасного Джеппетто забрав у в'язницю. Той не міг сказати жодного слова на свій захист, тільки гірко заплакав і по дорозі до в'язниці бурмотів схлипуючи:

– Поганий хлопчисько! Подумати тільки, як я трудився, щоб зробити з нього порядну дерев'яну ляльку! Ну що ж, сам винен! Треба було думати раніше.

Те, що сталося потім, – зовсім неймовірна історія, яку ми вам розповімо в наступних розділах.

4. Пригода Піноккіо з Цвіркуном-балакуном, з якої випливає, що погані діти неохоче слухають зауваження тих, хто знає більше від них

Так-от, діти: коли нещасного безневинного Джеппетто тягли до в'язниці, шибеник Піноккіо, звільнившись із пазурів карабінера, подався навпростець через поле додому. Він з розгону, мов цапок або заєць, за яким женуться мисливці, перестрибував через кручі, живоплоти і рови з водою.

Діставшись до будинку старого майстра, – двері були незамкнені, – Піноккіо увійшов у майстерню. Зачинив двері на засув, з розмаху сів на підлогу і голосно з полегшенням зітхнув.

Та розкошував він так недовго, бо раптом почув дивні звуки:

– Цвір-цвір-цвір.

– Хто мене кличе? – аж кинувся з переляку Піноккіо.

– Це я.

Піноккіо оглянувся і побачив великого цвіркуна, який поволі повз угору по стіні.

– Скажи мені, Цвіркуне, хто ти тут такий?

– Я Цвіркун-балакун, а мешкаю в цьому будинку вже понад сто років.

– Тепер це моя кімната, – заявив дерев'яний хлопчик, – і якщо ти хочеш зробити мені приємність, негайно забирайся собі геть не оглядаючись.

– Я не піду звідси доти, поки не скажу тобі великої правди, – відповів Цвіркун.

– Кажи, тільки швидше!

– Горе тим дітям, що бунтуються проти батьків і здуру тікають з дому. Тяжко їм доведеться в житті, і рано чи пізно вони пожалкують про це.

– Цвірчи, Цвіркуне, якщо це тобі до вподоби, а я знаю напевне, що завтра вдосвіта втечу звідси. Бо коли я тут залишусь, то буде мені так само, як і всім іншим дітям: пошлють до школи, і хочеш чи не хочеш, а муситимеш учитися. Мені ж, правду кажучи, аж ніяк не хочеться вчитися, я б залюбки ганявся за метеликами, лазив на дерева й видирав пташині гнізда.

– Бідолашний дурнику! Хіба ти не знаєш, що так ти скоро станеш справжнім ослом і всі з тебе кепкуватимуть і знущатимуться?

– Цить, клятий Цвіркунище! – закричав Піноккіо.

Але терплячий і розсудливий Цвіркун не образився і спокійно вів далі:

– А як не хочеш ходити до школи, то чому б тобі не навчитися якогось ремесла? Чесно заробляти на шматок хліба?

– Хочеш знати чому? – відповів Піноккіо, йому вже уривався терпець. – З усіх ремесел, які є на світі, мене цікавить тільки одне.

– Що ж це за ремесло?

– Їсти, пити, спати, розважатись із ранку до вечора, блукати собі де схочу.

– Май на увазі, – так само спокійно промовив Цвіркун, – що всі, хто присвятив себе такому ремеслу, здебільшого кінчають життя в лікарні або у в'язниці.

– Стережися, клятий Цвіркунище... бо лихо тобі буде, як розгніваюсь!

– Бідний Піноккіо, мені щиро жаль тебе.

– Чому це тобі жаль мене?

– Бо ти дерев'яний, але куди гірше те, що й голова в тебе дерев'яна.

По цих словах розлючений Піноккіо скочив на ноги, схопив з верстака дерев'яний молоток і пошпурив його в Цвіркуна-балакуна.

Може, він і не думав влучати в Цвіркуна, та, мов на лихо, молоток попав просто в голову. Нещасний Цвіркун ледве встиг крикнути «цвір! цвір!» і завмер на стіні.

4. Пригода Піноккіо з Цвіркуном-балакуном, з якої випливає, що погані діти неохоче слухають зауваження тих, хто знає більше від них

Так-от, діти: коли нещасного безневинного Джеппетто тягли до в'язниці, шибеник Піноккіо, звільнившись із пазурів карабінера, подався навпростець через поле додому. Він з розгону, мов цапок або заєць, за яким женуться мисливці, перестрибував через кручі, живоплоти і рови з водою.

Діставшись до будинку старого майстра, – двері були незамкнені, – Піноккіо увійшов у майстерню. Зачинив двері на засув, з розмаху сів на підлогу і голосно з полегшенням зітхнув.

Та розкошував він так недовго, бо раптом почув дивні звуки:

– Цвір-цвір-цвір.

– Хто мене кличе? – аж кинувся з переляку Піноккіо.

– Це я.

Піноккіо оглянувся і побачив великого цвіркуна, який поволі повз угору по стіні.

– Скажи мені, Цвіркуне, хто ти тут такий?

– Я Цвіркун-балакун, а мешкаю в цьому будинку вже понад сто років.

– Тепер це моя кімната, – заявив дерев'яний хлопчик, – і якщо ти хочеш зробити мені приємність, негайно забирайся собі геть не оглядаючись.

– Я не піду звідси доти, поки не скажу тобі великої правди, – відповів Цвіркун.

– Кажи, тільки швидше!

– Горе тим дітям, що бунтуються проти батьків і здуру тікають з дому. Тяжко їм доведеться в житті, і рано чи пізно вони пожалкують про це.

– Цвірчи, Цвіркуне, якщо це тобі до вподоби, а я знаю напевне, що завтра вдосвіта втечу звідси. Бо коли я тут залишусь, то буде мені так само, як і всім іншим дітям: пошлють до школи, і хочеш чи не хочеш, а муситимеш учитися. Мені ж, правду кажучи, аж ніяк не хочеться вчитися, я б залюбки ганявся за метеликами, лазив на дерева й видирав пташині гнізда.

– Бідолашний дурнику! Хіба ти не знаєш, що так ти скоро станеш справжнім ослom і всі з тебе кепкуватимуть і знущатимуться?

– Цить, клятий Цвіркунище! – закричав Піноккіо.

Але терплячий і розсудливий Цвіркун не образився і спокійно вів далі:

– А як не хочеш ходити до школи, то чому б тобі не навчитися якогось ремесла? Чесно заробляти на шматок хліба?

– Хочеш знати чому? – відповів Піноккіо, йому вже уривався терпець. – З усіх ремесел, які є на світі, мене цікавить тільки одне.

– Що ж це за ремесло?

– Їсти, пити, спати, розважатись із ранку до вечора, блукати собі де схочу.

– Май на увазі, – так само спокійно промовив Цвіркун, – що всі, хто присвятив себе такому ремеслу, здебільшого кінчають життя в лікарні або у в'язниці.

– Стережися, клятий Цвіркунище... бо лихо тобі буде, як розгніваюсь!

– Бідний Піноккіо, мені щиро жаль тебе.

– Чому це тобі жаль мене?

– Бо ти дерев'яний, але куди гірше те, що й голова в тебе дерев'яна.

По цих словах розлючений Піноккіо скочив на ноги, схопив з верстака дерев'яний молоток і пошпурив його в Цвіркуна-балакуна.

Може, він і не думав влучати в Цвіркуна, та, мов на лихо, молоток попав просто в голову. Нещасний Цвіркун ледве встиг крикнути «цвір! цвір!» і завмер на стіні.

6. Піноккіо засинає, поклавши ноги на жаровню, і вранці прокидається без ніг

На землю тим часом спустилася горобина зимова ніч. Гуркотів грім, одна за одною спалахували блискавки, ніби хтось на небі раз у раз викрешував вогонь. Холодний рвучкий вітер, люто завиваючи і здіймаючи величезні хмари куряви, нагинав додолу дерева, і вони натужно скрипіли.

Піноккіо страшенно боявся грому і блискавок, але голод був дужчий за страх. І дерев'яний хлопчик вискочив у двері і за якусь сотню стрибків уже біг біля села, висолопивши язика і засапавшись, як собака-гончак.

А навкруги темно і безлюдно. Крамниці зачинені, вікна зачинені, двері будинків зачинені, а на вулиці хоч би тобі який собака трапився. Село ніби вимерло.

Голодний Піноккіо з розпачу схопився за дзвоник біля дверей найближчого будинку і заходився безперервно дзвонити, примовляючи:

– Хтось та відгукнеться.

Справді, у вікні з'явився дідусь у нічному ковпаці і сердито гукнув:

– Чого тобі треба о такій порі?

– Дайте мені трішечки хлібця, коли ваша ласка.

– Зачекай тут, я зараз повернуся, – мовив дідусь, думаючи, що має справу з одним із тих капосників, котрі собі на розвагу дзвонять уночі і будять добрих людей, які вже спокійно сплять.

За півхвилини вікно знову одчинилося, і дідусь гукнув до Піноккіо:

– Підійди ближче і підстав шапку!

Дерев'яний хлопчик не гаючись став під вікно, і тут на нього линули цілу миску води. За мить він вимок з голови до п'ят, як горщик із засохлою геранню.

Мокрий, як курча з-під дощу, знемагаючи від втоми й голоду, повернувся Піноккіо додому. Він ледве стояв на ногах і тому сів, поклавши свої промоклі і брудні ноги на жаровню, в якій ще жевріло вугілля.

Так він і заснув. Поки спав, дерев'яні ноги зайнялись, і потроху тліючи, перегоріли на попіл.

А Піноккіо хропів, ніби горіли не його, а чужі ноги. Прокинувся, коли вже зовсім розвиднілось: хтось стукав у двері.

– Хто там? – спитав він, позіхаючи і протираючи очі.

– Я, – почувлося у відповідь. Це був голос Джеппетто.

7. Джеппетто, повернувшись додому, віддає зголоднілому Піноккіо сніданок, який приніс для себе

Бідолашний Піноккіо спросоння не помітив, що ноги в нього згоріли. Тож, почувши батьків голос, він скочив з лавки, щоб побігти відчинити двері, але ступив два-три непевних кроки і впав на підлогу. При цьому загуркотіло так, ніби з п'ятого поверху скинули мішок з дерев'яними ложками.

– Відчини! – гукнув з вулиці Джеппетто.

– Таточку мій, я не можу, – відповів крізь сльози дерев'яний хлопчик, качаючись по підлозі.

– Чому не можеш?

– Бо мені згризли ноги.

– Хто згриз?

– Кіт, – відповів Піноккіо, побачивши кота, який грався стружками, підкидаючи їх передніми лапками.

– Відчини, кажу, – повторив Джеппетто. – Бо як зайду, то дам тобі такого кота...

– Я не можу стати на ноги, повір мені. Ой горе мені, горе, доведеться все життя повзати на колінах!..

Джеппетто, гадаючи, що ці зойки – ще одна витівка капосника вирішив покласти цьому край, видерся по стіні і вліз у кімнату через вікно.

Він таки хотів дотримати слова й набити Піноккіо, та, побачивши його на землі і справді без ніг, сповнився жалістю до бідолахи, взяв його на руки, почав цілувати, пестити і зі сльозами на очах спитав:

– Мій голубе Піноккіо, як же це ти спалив собі ноги?

– Не знаю, татусю, але повір мені, це була жахлива ніч, якої я не забуду повік. Гуркав грім, палахкотіли блискавки, – а я був страшенно голодний. І тоді Цвіркун-балакун мені сказав: «Так тобі й треба: ти поганий і цього заслужив». А я сказав: «Стережись, Цвіркуне!», а він сказав: «Ти дерев'яний хлопчик, голова в тебе дерев'яна», тоді я кинув у нього молотком, і він, здається, помер, але в цьому винний він сам. Я не хотів його вбивати, бо поставив сковорідку на гарячу жаровню, але курчатко полетіло геть і сказало:

«До побачення... на все добре», а мій голод усе дужчав, і тому той дідусь у нічному ковпаку, відчинивши вікно, сказав мені: «Стань ближче і підстав шапку», і я, мокрий з голови до п'ят (хіба попросити шматок хліба – це сором, правда?), повернувся додому, а що був дуже голодний, то поставив ноги на жаровню, щоб просохнути, а ви, повернувшись, побачили, що вони згоріли. А я все ще хочу їсти, а ніг у мене більше немає. Гу-у-у!

І бідний Піноккіо заплакав і заривав так голосно, що його чути було за п'ять кілометрів.

Джеппетто, який з усієї цієї плутанини зрозумів тільки одне, – що його дерев'яний синок ось-ось помре з голоду, витяг з кишені три груші, дав їх Піноккіо і сказав:

– Ці три груші я наготував собі на сніданок, але охоче віддаю тобі. З'їж їх на здоров'ячко.

– Як хочеш, щоб я з'їв, обчисти їх мені.

– Обчистити? – перепитав здивовано Джеппетто. – Я ніколи не думав, мій синку, що ти такий вередливий і перебірливий. Погано! На цьому світі змалку треба звикати їсти все, бо ж ніколи не знаєш, що може трапитись. А буває всяке!

– Звичайно, – сказав Піноккіо. – Але я ніколи не їстиму нечищених фруктів. Я ненавиджу шкурки.

Джеппетто, добра людина, витяг ножики і, набравшись терпіння, обібрав три груші. Шкурки він поклав на краєчок стола. За одну мить від першої груші лишився тільки огризок, і Піноккіо хотів його викинути. Але Джеппетто притримав хлопця за руку, промовивши:

– Не викидай. Усе на щось згодиться.

– Але ж я не їм огризків, – обурився дерев'яний хлопчик.

– Не зарікайся! Усяк буває!.. – спокійно повторив Джеппетто.

Одне слово, три огризки, замість вилетіти за вікно, були покладені на краєчку стола поряд із шкурками.

З'ївши, або, точніше, строцивши три груші, Піноккіо позіхнув на весь рот і запыхав:

– Я не наївся!

– Але ж у мене, синку, більше нічого немає.

– Зовсім нічого?

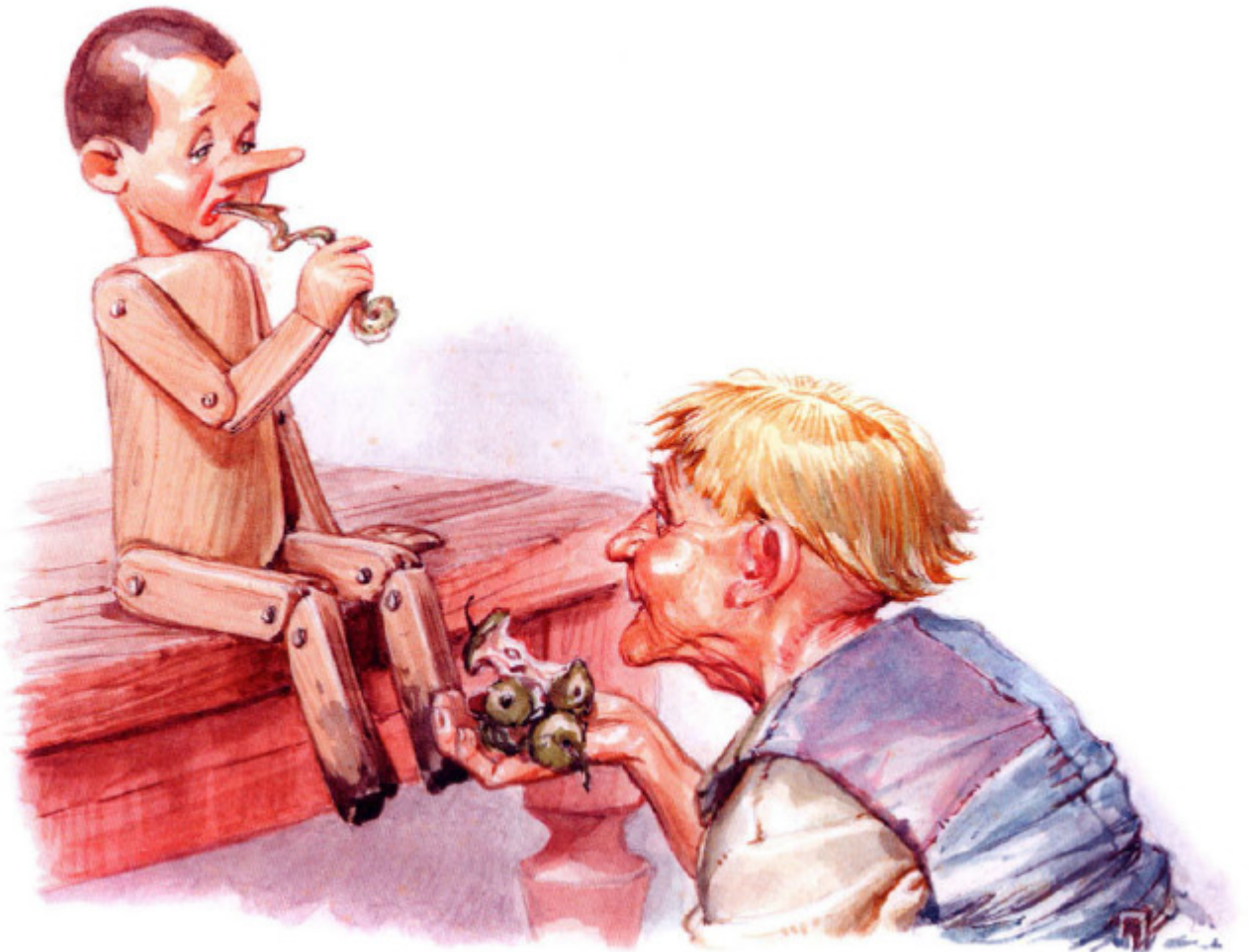
– Тільки оці шкурки й огризки з груш.

– Ну що ж, – сказав Піноккіо, – як нема нічого іншого, з'їм шкурки.

Він почав жувати. Спочатку трохи кривився, потім, одну за одною, проковтнув усі шкурки, а далі й огризки. Коли скінчив їсти, задоволено поплескав себе по животі і весело промовив:

– Тепер усе гаразд! Почуваю себе чудово!

– От бачиш, – зауважив Джепетто, – я ж казав, що не треба дуже вередувати і перебирати їжею! Мій голубе, ми ніколи не знаємо, що може статися з нами на цьому світі. А статися може всяке!..

8. Джеппетто майструє для Піноккіо нові ноги, а потім продає власну куртку, щоб купити йому буквар

Угамувавши голод, дерев'яний хлопчик відразу почав схлипувати й нарікати. Він хотів мати нові ноги.

Джеппетто, щоб покарати Піноккіо за витівки, аж півдня не звертав уваги на його нарікання. А потім сказав:

– А чого це я маю тобі робити нові ноги? Щоб ти знову чкурнув від мене?

– Присягаюся, – промовив схлипуючи дерев'яний хлопчик, – що відсьогодні поводитимусь як слід.

– Усі діти, – відповів Джеппетто, – коли хочуть мати щось, кажуть так.

– Я присягаюся, що піду до школи і вчитимуся дуже добре.

– Усі діти кажуть так, коли хочуть щось випросити.

– Але ж я не такий, як інші діти! Я найкращий з усіх і завжди кажу правду. Обіцяю вам, тату: я навчусь якогось ремесла і стану вам утіхою і опорою на старість.

Джеппетто насупився, його очі були повні сліз, а серце щеміло від жалості до нещасного безногого Піноккіо. Тому він без дальших балачок узяв у руки інструмент, два шматочки сухого дерева і заходився майструвати.

Не минуло й години, як нові ноги були готові: дві стрункі, жваві, прудкі ноги. Ноги були справді гарні.

Джеппетто сказав дерев'яному хлопчикові:

– Заплющ очі й спи.

Піноккіо заплющив очі, прикидаючись, що спить. І поки він отак прикидався, Джеппетто розвів у яскній шкаралупі столярного клею і приклеїв куди треба обидві ноги. Припасував їх так добре, що й не помітно було, де вони приклеєні.

Тільки-но дерев'яний хлопчик відчув, що знову має ноги, як враз скочив зі столу на підлогу і почав стрибати й перекидатися через голову, ніби збожеволів від радості.

– Щоб віддячити вам за все, що ви зробили для мене, – сказав Піноккіо, – я хочу негайно піти до школи.

– Молодець, хлопче!

– Але, щоб ходити до школи, мені потрібен одяг.

Джеппетто був бідна людина і не мав у кишені жодної монетки, тож він зробив для Піноккіо курточку з кольорового паперу, черевики з дерева, а з м'якушки хліба ковпачок.

Піноккіо відразу побіг помилуватися на себе в ночвах з водою, і так йому сподобався власний вигляд, що він гордовито вигукнув:

– Я тепер справжній синьйор!

– Атож, – сказав Джеппетто, – але май на увазі, що в синьйора одяг не тільки гарний, а й чистий.

– До речі, – зауважив дерев'яний хлопчик, – для школи мені потрібно ще щось, до того ж найголовніше.

– А саме?

– Буквар.

– Правильно! Але де ж його взяти?

– Та де ж? Піти в книгарню і купити.

– А звідки взяти грошей?

– У мене немає.

– У мене теж, – засмутився добрий дідусь.

І Піноккіо, хоча й був дуже веселий хлопець, теж засмутився, бо біду, коли вона справжня, розуміють усі діти.

– Стривай! – вигукнув раптом Джеппетто, скочивши з місця. Схопив свою плисову приношену куртку і вибіг.

Незабаром він повернувся; в руках тримав буквар для сина. Бідолашний дідусь лишився в самій сорочці, а надворі падав сніг.

– Де ж твоя куртка, тату?

– Продав.

– А навіщо?

– Бо мені стало жарко.

Піноккіо зрозумів, у чому річ, і, не стримавши пориву свого доброго серця, кинувся на шию Джеппетто і палко поцілував його.

9. Піноккіо продає буквар, щоб купити квиток у ляльковий театр

Як тільки перестав падати сніг, Піноккіо узяв під пахву свій новенький буквар, вийшов на вулицю і попрямував до школи. Дорогою він мріяв про гарні, навіть чудові речі і промовляв сам до себе:

– Сьогодні в школі я навчуся читати, завтра – писати, а післязавтра – рахувати. А потім, вивчившись, я зароблю багато грошей і на перший заробіток куплю батькові вовняну гарну куртку. Та не просто вовняну! Я знайду куртку, оздоблену золотом і сріблом, з діамантовими гудзиками. Бідолашний батько цього таки заслужив, бо через мене лишився в самій сорочці в такий холод, аби лиш я мав змогу вчитися! Не всі батьки здатні на такі жертви!

Поки він казав собі ці зворушливі слова, вдалині почулася музика: свистіли флейти і гупав великий барабан. Пі-пі-пі, пі-пі-пі, бум, бум, бум, бум...

Піноккіо зупинився і прислухався. Музика долинала від маленького селища, що лежало на березі моря. Туди вела довга-предовга дорога.

– Що це за музика? Як шкода, що я маю йти до школи, коли б не це...

Він завагався: йти в школу чи завернути послухати музику.

– Сьогодні я послухаю музику, а завтра піду до школи. Школа ніде не дінеться, – сказав нарешті цей шибеник і пересмикнув плечима.

Як сказав, так і зробив. Піноккіо звернув на ту дорогу і побіг щодуху. Чим далі, тим виразніше чулися звуки флейт і удари в барабан: пі-пі-пі, пі-пі-пі, пі-пі-пі, бум, бум, бум.

І ось він уже посеред площі, де люди обступили великий дерев'яний балаган з яскраво розмальованою полотняною завісою.

- Що це за хата? – спитав Піноккіо у місцевого хлопця.
- Прочитай афішу й дізнаєшся.
- Та я б залюбки прочитав, але саме сьогодні не вмію читати.
- Браво, йолопе! То я сьогодні тобі прочитаю. Знай же: на цій афіші червоними, як вогонь, літерами написано: «Великий ляльковий театр».
- А коли початок вистави?
- Зараз починається.
- А скільки треба платити за вхід?
- Чотири сольдо.

Піноккіо зопалу забув усякі правила пристойності. Не соромлячись він звернувся до хлопчика:

– Ти даси мені до завтра чотири сольдо?

– Я б тобі дав їх залюбки, – відповів той глузливо, – та саме сьогодні не можу.

– За чотири сольдо я продам тобі свою курточку.

– А навіщо мені твоя паперова курточка? Як піде дощ, вона розлізеться на клаптики.

– Тоді купи мої черевики.

– Вони годяться тільки на розпал.

– А скільки ти даси за мій ковпачок?

– Гарну я б зробив покупку! Шапка з м'якушки хліба! Та миші з'їдять її в мене на голові.

Піноккіо потрапив у безвихідь. Він хотів, але не насмівлювався запропонувати останнє, що в нього було. Вагався, сумнівався, мучився. І нарешті випалив:

– А чи не даси ти мені чотири сольдо за цей новий буквар?

– Я хлопець і нічого не купую в хлопців, – відповів його маленький співрозмовник, який виявився набагато розсудливішим за нашого героя.

– Я візьму буквар за чотири сольдо, – вигукнув ганчірник, який чув усю їхню розмову.

За одну мить книжку було продано. Подумати тільки, що бідний Джеппетто сидів дома і тремтів від холоду в самій сорочці, бо купив синові буквар!

10. Ляльки одразу впізнають свого брата Піноккіо і влаштовують йому пишну зустріч, та в найурочистіший момент з'являється хазяїн театру, і Піноккіо загрожує жахлива небезпека

Коли Піноккіо зайшов до театру, там мало не зчинилась революція. А треба сказати, що завісу вже підняли і вистава почалася.

На сцені були Арлекін та Полішинель, і вони, як завжди, сварилися між собою, обмінюючись погрозами, ляпасами і потиличниками.

Глядачі не спускали очей зі сцени і аж за животи бралися від сміху, бо дві ляльки сварились майстерно, ніби справжні люди. Зненацька Арлекін затнувся, повернувся обличчям до зали і, показавши рукою кудись у задні ряди, заголосив трагічним голосом:

– О боги! Чи я сплю? Чи ні? Адже там унизу – Піноккіо!

– Справді, Піноккіо! – вигукнув Полішинель.

– Так, це він, – вискнула синьйора Розаура, висунувши голівку з-за лаштунків.

– Піноккіо, Піноккіо! – закричали хором усі ляльки і прожогом вибігли на сцену. – Піноккіо! Наш братик Піноккіо! Хай живе Піноккіо!

– Піноккіо, піднімись сюди, до мене! – кричав Арлекін. – Прийди в обійми своїх дерев'яних братів!

Почувши таке палке запрошення, Піноккіо одним скоком подолав відстань від задніх рядів до передніх. Ще один стрибок – і він уже на голові диригента оркестру, а там і на сцені.

Неможливо описати всі обійми, дружні стусани й щиглі, які дісталися Піноккіо від усіх акторів і акторок дерев'яної трупи.

Це була безумовно зворушлива картина, але глядачі хотіли дивитися далі виставу, їм уже нетерпеливилось, і вони загукали:

– Хочемо комедії! Дайте комедію!

Та марно вони рвали горлянки: дерев'яні ляльки, замість вести спектакль, закричали й загаласували ще дужче. Вони підхопили Піноккіо на плечі й урочисто винесли на передню частину сцени.

Та ось де не взявся хазяїн театру, такий страшний із себе, що навіть дивитися було страшно. У нього була чорна, як вугілля, борода, довга аж до землі; ходячи, він наступав на неї ногами. Рота мав широкого, як піч, очі блискали, як два червоні ліхтарі. В руках він тримав замашний нагай, сплетений із зміїних та лисячих хвостів.

Коли несподівано з'явився хазяїн, усі поніміли, затамувавши подих. Запала така тиша, що можна було почути, як пролетить муха. Бідні ляльки, хлопчики й дівчатка, тремтіли, як осикові листочки.

– Ти чого прийшов до мого театру? Чинити неподобства? – запитав у Піноккіо страшним захриплим голосом хазяїн.

– Повірте, вельмишановний пане, я нічого не винен.

– Цить! Завтра я з тобою поквитаюсь.

І справді, після вистави хазяїн пішов на кухню, де на товстому рожні смажився на вечерю величезний баран. Та для того, щоб м'ясо добре підсмажилось, не вистачало дров. Хазяїн покликав Арлекіна й Полішинеля і наказав їм:

– Принесіть мені отого хлопця. Я його почепив у сінях на цвяшку. Мені здається, що він із сухенького дерева і горітиме чудово. Тоді мій баран добряче підсмажиться.

Арлекін і Полішинель спершу завагались, але, налякані страшним поглядом хазяїна, вийшли і незабаром повернулися, несучи попідруки Піноккіо, що звивався, як вугор на березі, і розпачливо верещав:

– Ой татоньку мій, рятуй мене! Я не хочу помирати!

11. Жеривогонь чхає і прощає Піноккіо, який потім рятує від смерті свого друга Арлекіна

Хазяїн лялькового театру Жеривогонь (так його звали) мав, як уже сказано, дуже страшний вигляд – а надто лякала чорна борода, що, мов фартух, покривала всі груди і ноги, – але в глибині душі був непоганою людиною. Бо коли внесли бідолаху Піноккіо, який щосили пручався, вигукуючи: «Не хочу помирати, не хочу помирати», Жеривогонь пройнявся до нього співчуттям і жалістю. Деякий час він намагався перемогти себе, але нарешті здався і почав голосно чхати.

Почувши це, Арлекін, який уже був засумував і похилився, мов плачуча верба, повеселішав і прошепотів до Піноккіо:

– Усе гаразд, братику! Хазяїн чхає, а це певний знак, що йому тебе шкода. Ти врятований.

Слід зауважити – інші люди, жаліючи когось, плачуть або труть кулаками очі, а Жеривогонь від жалості починав чхати. Таким чином він давав іншим ознаки, що має добре серце.

Начхавшись удосталь, хазяїн знов насупився і гримнув на Піноккіо:

– Ану не плач! Від твого вереску у мене заболів живіт... Такі кольки, що я... А-а-апчхи!

– Будьте здорові, – сказав Піноккіо.

– Дякую. А твої тато й мама ще живі? – запитав Жеривогонь.

– Тато живий, а мами я ніколи й не знав.

– Твій старенький татусь дуже засмутився б, якби я кинув тебе у вогонь. Бідний старий, мені його дуже шкода. А... а... апчхи, – і він чхнув ще тричі.

– На здоров'я! – сказав Піноккіо.

– Дякую! Зрештою, треба поспівчувати й мені, бо, як бачиш, у мене немає дров, щоб досмажити барана, і ти, щиро кажучи, дуже згодився б для цього. Але ти розчулив мене, і доведеться потерпіти. Замість тебе я кину у вогонь якусь іншу ляльку з мого театру. Гей, жандарми!

На цей поклик негайно з'явилися два дерев'яні жандарми, довгі-предовгі, худючі-прехудючі, в трикутних капелюхах. У руках вони тримали оголені шаблі.

Хазяїн наказав хрипким голосом:

– Візьміть Арлекіна, міцно зв'яжіть і киньте у вогонь. Я хочу, щоб мій баран добряче підсмажився.

Уявіть собі, як було нещасному Арлекінові! Він так злякався, що аж заточився і впав на підлогу.

Піноккіо, побачивши це жахливе видовище, кинувся до ніг хазяїнові. Ридаючи й обливаючи слізьми довжелезну бороду, почав благати:

– Змилюйтеся, синьйоре Жеривогонь.

– Тут немає синьйорів, – grimнув хазяїн.

– Змилютесь, синьйоре Кавалер.

– Тут немає ніяких Кавалерів.

– Змилютесь, синьйоре Начальник.

– Тут немає ніяких Начальників.

– Змилюйтеся, синьйоре Генерал!

Почувши, що його назвали генералом, хазяїн перестав супитися, враз змилостивився. Він спитав:

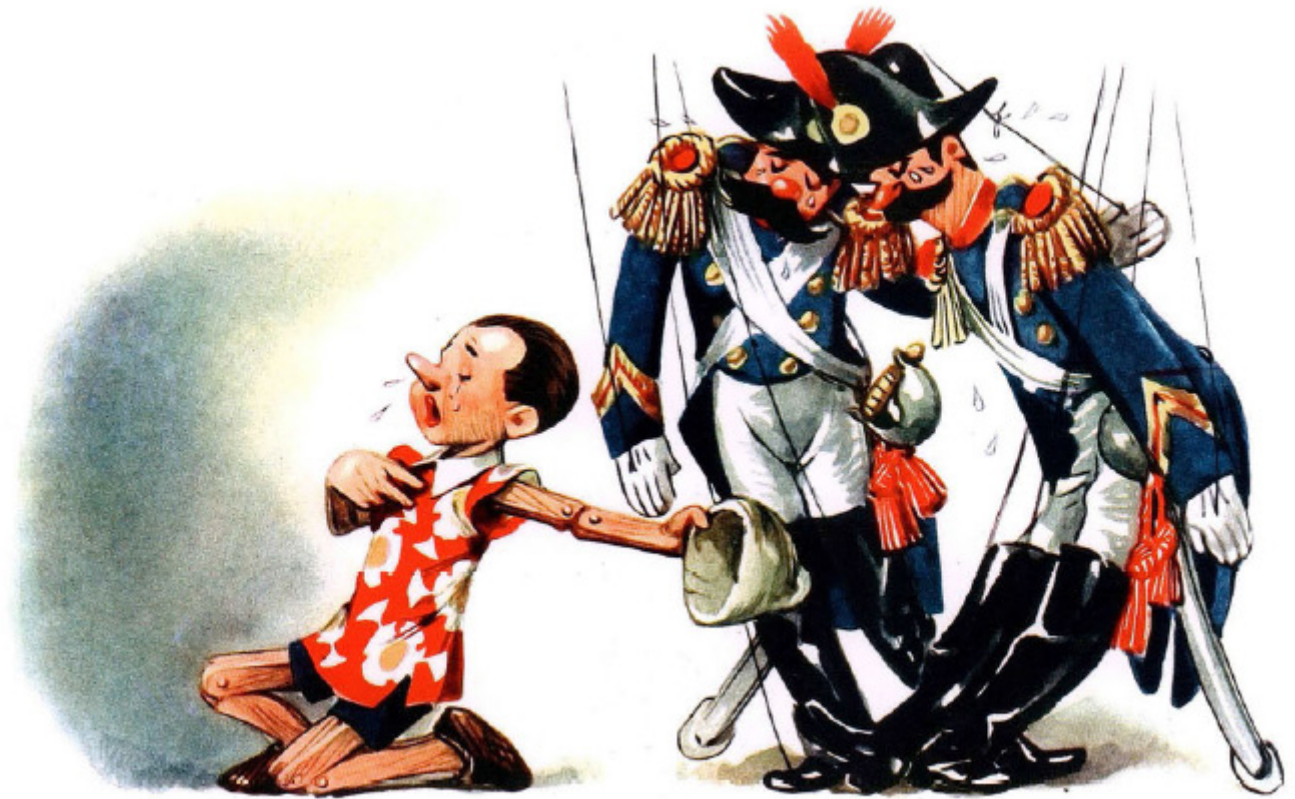
– Чого ти хочеш?

– Я благаю пожаліти Арлекіна.

– Я не можу цього зробити. Якщо я пожалів тебе, то треба кинути у вогонь його, бо я хочу, щоб мій баран гарно підсмажився.

– Тоді, – гордо вигукнув Піноккіо, зводячись на ноги і кидаючи на землю свій ковпачок, – я знаю, що робити. Вперед, синьйори жандарми! Зв'яжіть мене і киньте в полум'я. Несправедливо, щоб бідний Арлекін, мій справжній друг, помер замість мене.

Ці слова, вимовлені гучно і сміливо, змусили заплакати всіх ляльок, що спостерігали цю сцену. Навіть жандарми, хоча й зроблені з дерева, плакали, мов ягнята.

Якийсь час Жеривогонь сидів похмуро й непорушно, наче крижана гора, потім потроху заворушився і почав чхати. Чхнувши чотири чи п'ять разів, він широко розкрив обійми і мовив до Піноккіо:

– А ти молодець, хлопче! Ходи-но сюди, я тебе розцілую.

Піноккіо миттю підбіг, видерся, мов білка, вгору по хазяїновій бороді і щиро-щиро поцілував його в кінчик носа.

– Виходить, ви помилювали мене? – спитав бідолаха Арлекін таким тихеньким голоском, що його ледве почули.

– Авжеж, помилював, – відповів Жеривогонь і додав, зітхнувши і похитавши головою: – Так воно й буде! Доведеться мені цього вечора з'їсти недосмаженого барана. Та надалі горе тому, на кого впаде мій вибір!

Почувши, що Арлекіна помилювано, ляльки побігли на сцену і, запаливши, ніби для святкової вистави, всі лампи й світильники, почали танцювати і стрибати. Вже й надворі світало, а вони все танцювали.

12. Хазяїн театру Жеривогонь дарує Піноккіо п'ять золотих монет, щоб той відніс їх своєму батькові Джеппетто, але Піноккіо піддається на умовляння лисиці й kota і йде з ними

Наступного дня хазяїн театру покликав Піноккіо і спитав:

– Як звати твого батька?

– Джеппетто.

– Хто він такий?

– Бідняк.

– Багато він заробляє?

– Заробляє стільки, скільки треба, щоб не мати в кишені жодного чентесімо. Уявіть собі, для того, щоб купити мені буквар, він продав свою єдину куртку. Вона була вся в латках, зношена. Лихо, а не куртка.

– Бідолаха, я йому майже співчуваю. Ось тобі п'ять золотих монет. Віднеси їх мерщій батькові і привітай його від мого імені.

Піноккіо, звісно, тисячу разів подякував хазяїнові театру, обняв по черзі всіх ляльок, навіть жандармів, і, щасливий-прещасливий, подався додому.

Та не пройшов навіть півкілометра, як зустрів на вулиці Лисицю, криву на одну ногу, і зовсім сліпого Кота. Вони, як добрі приятелі, в біді допомагали одне одному. Кульгава Лисиця йдучи спиралася на сліпого Кота і була йому за поводиря.

- Добрий день, Піноккіо, – ввічливо привіталася Лисиця.
- Звідки ти знаєш, як мене звуть? – спитав дерев'яний хлопчик.
- Я добре знаю твого батька.
- Де ти його бачила?
- Я бачила його вчора біля дверей вашого будинку.
- А що він робив?
- Він був у самій сорочці і дрижав від холоду.
- Бідоласний тато! Та відсьогодні він, слава богу, більше не дрижатиме.
- Чому?
- Бо я став великим паном.

– Ти – великий пан? – глузливо посміхаючись, спитала Лисиця.

Кіт теж посміхнувся, але, щоб цього ніхто не помітив, погладив свої вуса передніми лапами.

– Чого смієтесь? – розсердився Піноккіо. – Я, звичайно, вам співчуваю, але від заздрощів у вас слінка потече. Ось, якщо ви на цьому розумієтесь, п'ять чудових золотих монет.

І показав монети, які подарував йому Жеривогонь.

Почувши звабливий брязкіт монет, Лисиця мимоволі випростала свою криву ногу, а Кіт розплющив очі, які блиснули зеленим вогнем. Але одразу ж заплющив їх, так що Піноккіо нічого не помітив.

– І що ж ти робитимеш з цими грошиками?

– Насамперед, – відповів дерев'яний хлопчик, – я куплю своєму татові нову гарну куртку, гаптовану золотом та сріблом, і з блискучими гудзиками, а потім собі буквар.

– Собі – буквар?

– Так. Бо я хочу піти до школи і гарно вчитися.

– Подивись на мене! – сказала Лисиця. – Через оту дурну науку я мало не позбулася ноги.

– Подивись на мене! – сказав Кіт. – Через оту дурну науку я зовсім осліп.

Тут з дерева обізвався Білий дрізд:

– Піноккіо, не слухай отих поганців, бо пожалкуєш!

Бідний дрізд! Навіщо він обізвався? Кіт підстрибнув високо вгору, схопив птаха і вмить, схрупав його разом з пір'ям. Той навіть писнути не встиг.

Схрупавши дрозда, Кіт облизався і заплющив очі, прикидаючись сліпим.

– Бідний дрізд! – промовив Піноккіо до Кота. – Навіщо ти таке вчинив з ним?

– Щоб провчити... Надалі знатиме, що не треба в чужі розмови втручатися.

Вони вже пройшли половину дороги, коли Лисиця зупинилась і промовила до дерев'яного хлопчика:

– Хочеш, щоб у тебе стало удвічі більше золотих монет?

– Що?

– Я кажу, чи хочеш ти, щоб з твоїх п'яти нещасних цехінів зробилося сто, тисяча, дві тисячі золотих монет?

– Ще б пак! Але як?

– Дуже просто. Замість повернутися додому, ходімо з нами.

– А куди ви мене поведете?

– В Країну дурнів.

Піноккіо на мить замислився, а потім рішуче відказав:

– Ні, не піду. Мені вже близько додому, і я піду туди, бо мій татко жде. Бідолаха! Він, мабуть, дуже непокоївся вчора, коли я не повернувся додому. На жаль, я став поганим хлопчиськом, і Цвіркун-балакун правду казав: «Неслухняним дітям погано доведеться на цьому світі». І це я відчув на собі, тому що зі мною трапилося не одне лихо. Ось і вчора в будинку Жеривогня я мало не загинув... Брр! Мені й досі мурашки по спині бігають, як тільки я згадаю про це!

– То виходить, – сказала Лисиця, – ти й справді хочеш іти додому? Ну що ж, іди, тим гірше для тебе!

– Тим гірше для тебе, – повторив Кіт.

– Подумай гарненько, Піноккіо, бо ти зрікаєшся власного щастя.

– Щастя! – повторив Кіт.

– А твої п'ять золотих могли б сьогодні або завтра обернутися на дві тисячі.

– Дві тисячі! – повторив Кіт.

– Як може таке статися? – запитав Піноккіо, роззявивши від подиву рота.

– Зараз я тобі все поясню, – сказала Лисиця. – Як відомо, в Країні дурнів є благословенне поле, яке називають Чарівним полем. Ти викопаш на цьому полі маленьку ямку і покладеш туди, приміром, один золотий. Потім загорнеш ямку землею, поллєш двома відрами джерельної води, сипнеш жменьку солі і спокійно йдеш спати. За ніч золотий проросте і зацвіте, а вранці, як зійде сонце, ти прийдеш на поле і побачиш гарне дерево, гілля на ньому вгинатиметься від золотих монет, їх буде стільки, як зерен у великому пшеничному колоскові.

– Отже, – промовив Піноккіо, дивуючись все більше, – якби я закопав на цьому полі п'ять золотих, то скільки я знайшов би наступного ранку?

– Дуже просто порахувати, – відповіла Лисиця, – можна навіть полічити на пальцях. Припустімо, кожний золотий обернеться на п'ятсот золотих: помнож п'ятсот на п'ять і на ранок ти матимеш у кишені дві тисячі п'ятсот блискучих і дзвінких золотих монет.

– Ой як чудово! – вигукнув Піноккіо, пританцьовуючи від радості. – Як тільки я зберу врожай золотих, то візьму собі дві тисячі, а п'ятсот подарую вам обом.

– Він подарує нам? – обурено вереснула Лисиця і додала вдавано ображеним голосом: – Хай тебе бог боронить!

– Хай бог боронить! – вторив Кіт.

– Ми, – вела далі Лисиця, – побиваємося не заради нікчемної власної вигоди, ми працюємо для щастя інших.

– Інших! – повторив Кіт.

«Які вони добродішні», – подумав Піноккіо. І, в одну мить забувши про свого батька, нову куртку й буквар, про всі свої добрі наміри, сказав Лисиці й Котові:

– Мерщій ходімо! Я йду з вами.